

การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติจริงของแกนนำหมู่บ้าน ที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดขอนแก่น

The Application of Sufficient Economic Philosophy into Real Practice of Village Leaders
who Participated in the Project of Sufficient Economic Villages, Khon Kaen

ประภาพร สุปัญญา (Prapachorn Supunya) *

ดร.มงคล ดอนขวา (Dr. Mongkon Donkwa)**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติจริงในระดับครอบครัวและระดับชุมชนของแกนนำหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดขอนแก่น ประชากรในการศึกษาวิจัย เป็นแกนนำหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 1,500 คน ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 360 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามความคิดเห็น ตอนที่หนึ่งเป็นแบบตรวจสอบรายการ ตอนที่สองเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า และตอนที่สามเป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง การหาประสิทธิภาพของเครื่องมือ โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ 0.97 การวิเคราะห์ข้อมูล ตอนที่หนึ่งใช้การแจกแจงความถี่ และคำนวณหาค่าร้อยละ ตอนที่สองหาค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป และตอนที่สามแบบสอบถามปลายเปิดทำการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติจริงในระดับครอบครัว โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ “มาก” ($\bar{X}=3.86$) และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติจริงในระดับครอบครัว ซึ่งแบ่งเป็น 5 ด้าน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ “มาก” 4 ด้าน เรียงตามลำดับ ดังนี้ ด้านบ้านเรือนน่าอยู่ ($\bar{X}=4.05$) ด้านการลด ละ เลิกอบายมุข ($\bar{X}=3.98$) ด้านการออม ($\bar{X}=3.89$) และด้านเกษตรยั่งยืนหรือเกษตรประณีต ($\bar{X}=3.88$) และมีการปฏิบัติอยู่ในระดับ “ปานกลาง” คือ ด้านการจัดทำบัญชีครัวเรือน ($\bar{X}=3.49$)

2. การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติจริงในระดับชุมชน โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ “มาก” ($\bar{X}=3.95$) และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติจริงในระดับชุมชน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ “มาก” 5 ด้าน เรียงตามลำดับดังนี้ ด้าน

คำสำคัญ: เศรษฐกิจพอเพียง เศรษฐกิจพอเพียงระดับครอบครัว เศรษฐกิจพอเพียงระดับชุมชน

Key words: Sufficient Economic, Sufficient Economic Family Level, Sufficient Economic Community Level

* นักศึกษานักศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

** รองศาสตราจารย์ สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

การยกย่องเชิดชูคนดี มีคุณธรรม ($\bar{X}=4.27$) ด้านการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ($\bar{X}=4.05$) ด้านแผนชุมชน ($\bar{X}=3.95$) ด้านชุมชนเรียนรู้ ($\bar{X}=3.78$) และด้านวิสาหกิจชุมชน ($\bar{X}=3.71$)

ABSTRACT

The objective of this survey research was to the application of sufficient economic philosophy into real practice in family level and community level of village leaders who participated in the project of sufficient economic village, Khon Kaen Province. The population were village leaders who participating in the project of sufficient economic, Khon Kaen Province, for 1,500 persons, selected by using Purposive Sampling. The sample were 360 persons. The instrument was questionnaire of opinion. Part one, it included the check list. Part two, it included rating scale. Part three, it included the open ended questionnaire constructed by the researcher. For finding of instrument efficiency, it was performed by calculating Alpha's Correlation Coefficient as 0.97. For data analysis, Part one tallied the frequency distribution and calculated for Percentage. Part two calculated for the Mean and Standard Deviation by using Computer Program. Part three, open ended questionnaire, used content analysis.

The research findings found that:

The overall application of sufficient economic philosophy into real practice in family level, it was practiced in "High" level ($\bar{X}= 3.86$). Considering each aspect, found that the application of sufficient economic philosophy into real practice in family level classifying in 5 aspects, it was practiced in "High" level for 4 aspects ranking in order as follows: 1) nice living house ($\bar{X}= 4.05$), 2) reducing, stopping, quitting the temptation ($\bar{X}= 3.98$), 3) saving ($\bar{X}= 3.89$), 4) permanent agriculture or refined agriculture ($\bar{X}= 3.88$). It was practiced in Moderate level including household's account management ($\bar{X}=3.49$).

2. For the overall application of sufficient economic philosophy into real practice in community level, it was practiced in "High" level ($\bar{X}= 3.95$). Considering each aspect, found that the overall application of sufficient economic philosophy into real practice, it was in "High" level for 5 aspects ranking in order as follows: 1) the respect for good and ethical persons ($\bar{X}= 4.27$), 2) the conservation of natural resource and environment ($\bar{X}= 4.05$), 3) the community plan ($\bar{X}= 3.95$), 4) the learning community ($\bar{X}=3.78$), 5) the community enterprise ($\bar{X}= 3.71$).

1. บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศไทยที่เกิดขึ้นตั้งแต่ปี 2540 ได้ส่งผลกระทบต่อประเทศชาติและประชาชนเป็นอย่างมาก ทั้งในภาคเศรษฐกิจจริง (Economic Real Sector) และภาคการเงิน (Financial Sector) ทำให้ธุรกิจจำนวนมากต้องปิดกิจการลง เนื่องจากผลิตสินค้าแล้วขายไม่ได้ ประกอบกับปัญหาขาดสภาพคล่องทางการเงิน จากการที่สถาบันการเงินไม่ปล่อยสินเชื่อตามปกติ มีคน

ว่างงานเพิ่มมากขึ้น ภาระหนี้สินเพิ่มมากขึ้น ทำให้เกิดผลกระทบต่อสังคมอย่างรุนแรง เพราะการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในช่วงที่ผ่านมาไม่ได้อยู่บนรากฐานที่แข็งแรง ไม่ได้เกิดจากการพัฒนาที่สมดุล มีคุณภาพและยั่งยืน จนเกิดภาวะที่เรียกว่าเศรษฐกิจฟองสบู่ (Bubble Economy) เมื่อฟองสบู่แตกจึงไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ ปัญหาต่างๆก็ตามมามากมาย อย่างไรก็ตามการเกิดวิกฤตการณ์ดังกล่าว ได้ส่งผลให้ประเทศไทยต้องปรับทิศทางการพัฒนาประเทศให้สอดคล้องกับความสามารถในการพัฒนาและการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ผลผลิตสินค้าที่หลากหลายและตนเองมีความถนัด เพื่อให้ได้เปรียบในเชิงการค้า ตลอดจนจะช่วยลดความเสี่ยงและความไม่แน่นอนของราคาผลผลิต ทั้งสินค้าภาคการเกษตรและภาคอุตสาหกรรม โดยจุดเปลี่ยนที่สำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไทยเริ่มตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) โดยมีแนวคิดที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางหรือจุดมุ่งหมายหลักในการพัฒนา สำหรับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) ได้ดำเนินการต่อเนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ในด้านแนวคิดที่ยึด “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” และได้ัญเชิญปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” ตามกระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาประเทศ โดยยึดหลักทางสายกลาง เพื่อให้ประเทศรอดพ้นจากวิกฤติ สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (พสุธาระวังสุข , 2545) ซึ่งการที่จะให้บรรลุผลเป็นไปตามแนวทางพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ในเชิงการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียงนั้นมิใช่ของที่ทำกันได้ง่ายนัก ต้องสร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นกับประชาชนทุกระดับ นอกจากจะอาศัยส่วนราชการแล้ว ผู้นำท้องถิ่นในแต่ละท้องถิ่น คือ ผู้ที่มีบทบาทในการส่งเสริม เผยแพร่ ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติเศรษฐกิจแบบพอเพียงตามแนวทฤษฎีใหม่ให้แก่ชาวบ้านในท้องถิ่นของตนที่รับผิดชอบ เพื่อที่จะให้ชาวบ้านสามารถปฏิบัติและดำเนินชีวิตได้อย่างพอมีพอกิน สามารถพึ่งพาตนเองได้ เป็นการสร้างศักยภาพของประเทศในการพึ่งพาตนเอง และสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจไทยให้สามารถยืนหยัดได้ในประชาคมโลก

ในส่วนของภาคประชาชน จังหวัดขอนแก่นเป็นอีกจังหวัดหนึ่งที่ได้ให้น้อมนำเอาเศรษฐกิจแบบพอเพียงตามแนวทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาใช้ในการพัฒนาท้องถิ่นเพื่อที่จะให้ชาวบ้านสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างพอมี พอกิน สามารถอุ้มชูตนเองได้ และจังหวัดขอนแก่นยังมีความมุ่งมั่นในการแก้ไขปัญหาความยากจนให้ประสบความสำเร็จ โดยน้อมนำ “เศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นหลักชัย โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง และน่านโยบาย “ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ขยายโอกาส” มาเป็นแนวปฏิบัติปรับวิธีคิด กำหนดวิธีการแก้ไขปัญหาให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพสังคมของการต่อสู้เพื่อเอาชนะปัญหาความยากจน ซึ่งจังหวัดขอนแก่น ถือเป็นภารกิจสำคัญที่มีความท้าทายอย่างยิ่ง เพื่อที่จะขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาไปสู่ความสำเร็จ เกิดจากพลังของกลไกทุกภาคส่วนที่ร่วมมือ ร่วมใจด้วยความศรัทธา ความมุ่งมั่น เสียสละ ทำงานเชิงรุก เพื่อให้ประชาชนสามารถลืมตาอ้าปาก กลับมาเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาจังหวัดขอนแก่น และประเทศชาติต่อไป และศูนย์อำนวยการต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจน จังหวัดขอนแก่น ยังได้กำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางการแก้ปัญหาสังคมและความยากจน โดยน้อมนำปรัชญาพระราชทาน “เศรษฐกิจพอเพียง” มาใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิตท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ เศรษฐกิจพอเพียง เป็นหลักความพอเหมาะพอดี พอประมาณ และมีเหตุผล ดำเนินชีวิตบน

ทางสายกลาง ไม่ประมาท ไม่เบียดเบียนกัน มีความขยันในการประกอบอาชีพโดยสุจริต มีความสมานฉันท์ และเป็นสังคมเอื้ออาทร อันจะเป็นหนทางนำไปสู่การแก้ปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืน เป็นภูมิคุ้มกันให้สามารถดำรงตนให้รอดพ้นจากภัยและวิกฤติ เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนาต่อไป (ศูนย์อำนวยการต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจน จังหวัดขอนแก่น, 2549)

โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดขอนแก่น ปี 2549 เป็นโครงการที่จัดทำขึ้นเพื่อสนองปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริสแนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอด “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาชี้แนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับ ตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับรัฐในการพัฒนา ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งโครงการได้จัดให้มีกิจกรรมส่งเสริมให้เกิดแผนชุมชน กลุ่มวิสาหกิจในระดับหมู่บ้าน การปลูกพืชสมุนไพร พืชปุ๋ยสด ผลิตน้ำหมักชีวภาพ ลดการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืช สนับสนุนให้ ลด ละเลิกอบายมุข ทำให้ลดรายจ่าย มีรายได้เพิ่มขึ้น ตลอดจนยังสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด/กลุ่มจังหวัดในเรื่องแก้ไขปัญหาคความยากจนและพัฒนาเมืองและชนบทอย่างยั่งยืน ทางจังหวัดจึงได้จัดให้มีการฝึกอบรมแกนนำหมู่บ้านที่ร่วมโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้แกนนำและผู้เกี่ยวข้องได้ทราบถึงแนวทางการดำเนินงาน พร้อมทั้งให้คำแนะนำทางด้านการดำเนินการกิจกรรมภายในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดขอนแก่น ปี 2549 พร้อมทั้งให้แกนนำหมู่บ้านที่ได้เข้าร่วมอบรมในโครงการ นำความรู้ที่ได้อบรมมาปฏิบัติให้เกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพ และจะทำให้โครงการตามแนวพระราชดำริเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม และเกิดประโยชน์แก่ชุมชนต่อไป (สำนักงานเกษตร จังหวัดขอนแก่น, 2549)

จากเหตุผลดังกล่าว จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะทำการศึกษาในส่วนของภาคประชาชน ที่เป็นแกนนำหมู่บ้าน ซึ่งได้เข้าร่วมอบรมในโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดขอนแก่น ปี 2549 ตามยุทธศาสตร์จังหวัดขอนแก่น ว่าแกนนำหมู่บ้านเหล่านี้ที่ได้เข้ารับการฝึกอบรมจากทางเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องของจังหวัดขอนแก่น พร้อมทั้งได้รับคำแนะนำทางด้านการดำเนินการภายในโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ได้น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงลงไปสู่ภาคการปฏิบัติจริง พร้อมทั้งนำความรู้ที่ได้จากการอบรมมาใช้กับครอบครัวและชุมชนอย่างน้อยเพียงใด ซึ่งผลจากการศึกษาในครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์ในการแก้ปัญหาของชุมชนและประเทศชาติต่อไป

2. คำถามการวิจัย

แกนนำหมู่บ้านที่เข้าร่วมอบรมในโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดขอนแก่น นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติจริงในครอบครัวและชุมชนอยู่ในระดับใด

3. วัตถุประสงค์การวิจัย

3.1 เพื่อศึกษาการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติจริงระดับครอบครัวของแกนนำหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดขอนแก่น

3.2 เพื่อศึกษาการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติจริงระดับชุมชนของแกนนำหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดขอนแก่น

4. ขอบเขตของการวิจัย

4.1 ขอบเขตด้านประชากร การวิจัยนี้จะทำการศึกษากับแกนนำหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดขอนแก่น ในปี 2549 เท่านั้น ประกอบด้วยแกนนำหมู่บ้านจาก 25 อำเภอ ในจังหวัดขอนแก่น อำเภอละ 3 หมู่บ้าน หมู่บ้านละ 20 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 1,500 คน

4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยนี้มุ่งศึกษาการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติจริงของแกนนำหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดขอนแก่น ปี 2549 ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมที่นำไปสู่การปฏิบัติจริง ใน 2 ระดับ คือ

1) การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติจริง ในระดับครอบครัว ประกอบด้วยกิจกรรม 5 ด้าน ดังนี้ (1) ด้านการจัดทำบัญชีครัวเรือน (2) ด้านบ้านเรือนน่าอยู่ (3) ด้าน การออม (4) ด้านเกษตรยั่งยืนหรือเกษตรประณีต (5) ด้านการลด ละ เลิก อบายมุข

2) การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติจริง ในระดับชุมชน ประกอบด้วยกิจกรรม 5 ด้าน ดังนี้ (1) ด้านการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2) ด้านชุมชนเรียนรู้ (ภูมิปัญญาท้องถิ่นของหมู่บ้าน) (3) ด้านแผนชุมชน (4) ด้านวิสาหกิจชุมชน (5) ด้านการยกย่องเชิดชูคนดีมีคุณธรรม

5. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย ดังนี้

5.1 ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แกนนำหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดขอนแก่น ปี 2549 จำนวน 1,500 คน

5.2 กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แกนนำหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 360 คน จาก 6 อำเภอ ที่ได้จากการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) กล่าวคือ ถ้าสุ่มเลือกได้อำเภอใดเป็นกลุ่มตัวอย่าง ก็จะใช้แกนนำหมู่บ้านในอำเภอนั้นๆ เป็นกลุ่มตัวอย่างทุกคนซึ่งแต่ละอำเภอประกอบด้วย 3 หมู่บ้านและแต่ละหมู่บ้านประกอบด้วยแกนนำ 20 คน

5.3 นิยามศัพท์เฉพาะ

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึงการมีฐานะความเป็นอยู่แบบพอมี พอกิน สามารถอุ้มชูตัวเองได้ มีความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อผลกระทบต่างๆ ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ซึ่งการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ ประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวัง และในทางปฏิบัติจะต้องเสริมสร้างความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

เศรษฐกิจพอเพียงระดับครอบครัว หมายถึงการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในกิจกรรมต่างๆ 5 ด้าน คือ ด้านการจัดทำบัญชีครัวเรือน ด้านบ้านเรือนน่าอยู่ ด้านการออม ด้านเกษตรยั่งยืนหรือเกษตรประณีต และด้านการลด ละ เลิก อบายมุข

เศรษฐกิจพอเพียงระดับชุมชน หมายถึงการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในกิจกรรมต่างๆ 5 ด้าน คือ ด้านการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านชุมชนเรียนรู้ (ภูมิปัญญาท้องถิ่นของหมู่บ้าน) ด้านแผนชุมชน ด้านวิสาหกิจชุมชน และด้านการยกย่อง เชิดชูคนดี มีคุณธรรม

5.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เป็นแบบสอบถามความคิดเห็น โดยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ แล้วนำข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปทดลองใช้กับประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง ใน อ.พระยืน จ.ขอนแก่น จำนวน 30 คน หาค่าความเชื่อมั่น โดยวิธีการหาสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าคะแนนความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.97 ซึ่งแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Check List) โดยถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา สถานภาพในชุมชน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติจริงของแกนนำหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดขอนแก่น มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติจริงของแกนนำหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดขอนแก่น มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด (Open-Ended)

5.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล ตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1) ทำหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ส่งให้กำนันผู้ใหญ่บ้านทั้ง 18 หมู่บ้าน ล่วงหน้า เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการทำวิจัย และขอความอนุเคราะห์ผู้ตอบแบบสอบถามในการให้ข้อมูลตามความเป็นจริง

2) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการนัดหมายของผู้ใหญ่บ้าน ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยอีก 2 ท่าน นำแบบสอบถามแจกให้แก่ผู้ตอบแบบสอบถาม พร้อมอธิบายให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้เข้าใจในแบบสอบถามที่ตรงกัน 1 รอบ เมื่อเสร็จแล้ว จึงตรวจสอบความครบถ้วนของแบบสอบถาม

3) เก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างวันที่ 31 พฤษภาคม ถึงวันที่ 30 มิถุนายน 2550

4) เมื่อได้แบบสอบถามครบทั้ง 360 ชุด จึงตรวจสอบความถูกต้อง แล้วนำแบบสอบถามที่สมบูรณ์ไปวิเคราะห์และแปลผลข้อมูลต่อไป

5.6 การวิเคราะห์และแปลผลข้อมูล โดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows ตอนที่ 1 วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ (%) เสนอเป็นตารางประกอบ

สำหรับโรงเรียนจตุรมิตรวิทยาการที่ผู้วิจัยปฏิบัติการสอน ผลการจัดการศึกษาตามหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2548 ที่ผ่านมามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาฟิสิกส์ ชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 5 คะแนนเฉลี่ย ร้อยละ 65.5 ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาการศึกษาและจากผล การประเมินคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนโดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) เมื่อปีการศึกษา 2547 ด้านผู้เรียน มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและวิสัยทัศน์ ค่าเฉลี่ยร้อยละ 66.43 ระดับ คุณภาพ “พอใช้” ซึ่งผู้เรียนมีคุณลักษณะไม่ผ่านเกณฑ์การพิจารณา

จากวิกฤติด้านคุณภาพการจัดการเรียนการสอน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาคุณภาพ การจัดการเรียนการสอน ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษารูปแบบการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (Inquiry Cycle หรือ 5Es) พบว่าเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ได้รับการยอมรับกันแพร่หลายในนานาประเทศพัฒนาจากทฤษฎี พัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์อธิบายว่าผู้เรียนมีประสบการณ์เดิมอยู่แล้วเมื่อได้สัมผัสและมี ปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ก็จะเกิดความรู้ความเข้าใจและความคิดเข้ากับความรู้และประสบการณ์เดิม ถ้าประสบการณ์ใดไม่สามารถปรับเข้ากับประสบการณ์เดิมได้ ก็จะสร้างโครงสร้างเก็บความรู้ใหม่จนเกิด ความสมดุล ถ้าขาดความสมดุลผู้เรียนจะแสดงพฤติกรรมสงสัยต้องการเรียนรู้กระบวนการดังกล่าวจะ เกิดขึ้นกับผู้เรียนแตกต่างกันไปตามสิ่งแวดล้อมวัฒนธรรมของบุคคลและพัฒนาการด้านความคิด (Piaget, 1962 อ้างถึงใน สายสุณี สีหพงษ์, 2545) และทฤษฎีสรุคนิยม (Constructivism) อธิบายว่าการเรียนรู้เป็น กระบวนการสร้างความหมายของประสบการณ์และปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ผู้เรียนจะได้รับและเข้าถึง ประสบการณ์ ความรู้ ความเชื่อด้วยตนเอง ผู้เรียนได้สะท้อนความคิดและไตร่ตรอง และผู้เรียนมีบทบาท สำคัญในการประเมินการเรียนรู้ของตนเอง (Walker and Lambert, 1995) ต่อมากลุ่ม BSCS (Biological Science Curriculum Study) ได้พัฒนาขั้นตอนการสอนเป็น 5 ขั้นตอน คือ ขั้นการสร้างความสนใจ นักเรียน เป็นผู้เริ่มต้นสังเกตแล้วตั้งปัญหาเอง เป็นการกระตุ้นให้เกิดความสนใจและต้องการเรียนรู้ ขั้นสำรวจและ ค้นหาค้นหา นักเรียนได้สำรวจและค้นหาประสบการณ์เพื่อพัฒนาความคิดรวบยอดและความสามารถในการ คิดแก้ปัญหา ขั้นการอธิบายและลงข้อสรุป นักเรียนได้พัฒนาความสามารถในการเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนรู้ ด้วยตนเองโดยการอธิบายและ ลงข้อสรุป ขั้นการขยายความรู้ นักเรียนจะได้ขยายหรือเพิ่มเติมความรู้ ความเข้าใจในความคิดรวบยอดให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นและสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์ต่างๆได้ และ ขั้นประเมินผล นักเรียนจะได้รับข้อมูลย้อนกลับมาอธิบายความรู้ความเข้าใจของตนเอง (Barman and Kotar, 1989)

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนโดยใช้รูปแบบการสืบเสาะหา ความรู้ (Inquiry Cycle หรือ 5Es) ของสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2546) พบว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนวิชาวิทยาศาสตร์โดยใช้รูปแบบการสอนแบบสืบเสาะ หาความรู้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดแก้ปัญหาสูงขึ้นกว่าก่อนเรียน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำรูปแบบการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้มาออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้วิชาฟิสิกส์ซึ่งเชื่อว่า ช่วยพัฒนานักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และมีความ สามารถในการคิดแก้ปัญหาสูงขึ้นตามเกณฑ์ที่กำหนด

2. คำถามของการวิจัย

รูปแบบการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) ทำให้จำนวนนักเรียนที่มีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาฟิสิกส์ เรื่อง แสง ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 มีคะแนนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ขึ้นไปหรือไม่

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

3.1 เพื่อศึกษาความสามารถในการคิดแก้ปัญหา วิชาฟิสิกส์ เรื่อง แสง โดยใช้รูปแบบการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ ให้มีจำนวนนักเรียนร้อยละ 70 มีคะแนนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ขึ้นไป

3.2 เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาฟิสิกส์ เรื่อง แสง โดยใช้รูปแบบการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ ให้มีจำนวนนักเรียนร้อยละ 70 มีคะแนนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ขึ้นไป

4. วิธีการวิจัย

4.1 รูปแบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นรูปแบบที่ยังไม่เข้าขั้นทดลอง (Pre-Experimental Designs) การศึกษาเฉพาะกรณี โดยให้การทดลองหนึ่งครั้ง (One shot case study) (จริยา เสนบุตร, 2526)

4.2 กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/1 จำนวน 35 คน ซึ่งกำลังเรียนอยู่ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2550 โรงเรียนจตุรมิตรวิทยาจารย์ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 5

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1) เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (Inquiry Cycle หรือ 5Es) ตามแนวคิดของกลุ่ม BSCS (Biological Science Curriculum Study) วิชาฟิสิกส์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เรื่อง แสง จำนวน 10 แผนการเรียนรู้ 20 คาบ คาบเรียนละ 1 ชั่วโมง

2) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาผู้วิจัยสร้างขึ้นตามกรอบ ขั้นตอนความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของเวียร์ (1974 อ้างถึงใน ศิวพร เสรีวงศ์ ณ อยุธยา, 2529) วิชาฟิสิกส์ เรื่อง แสง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งลักษณะของแบบทดสอบเป็นแบบปรนัยชนิด 4 ตัวเลือก ทั้งหมด 40 ข้อ 40 คะแนน มีความยากง่าย (p) อยู่ระหว่าง 0.37-0.60 ค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.2-0.73 ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ เท่ากับ 0.89 และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง วิชาฟิสิกส์ เรื่อง แสง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งลักษณะของแบบทดสอบเป็นแบบปรนัยชนิด 4 ตัวเลือกทั้งหมด 40 ข้อ 40 คะแนน มีความยากง่าย (p) อยู่ระหว่าง 0.20-0.70 และค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.20-0.60 ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.84